

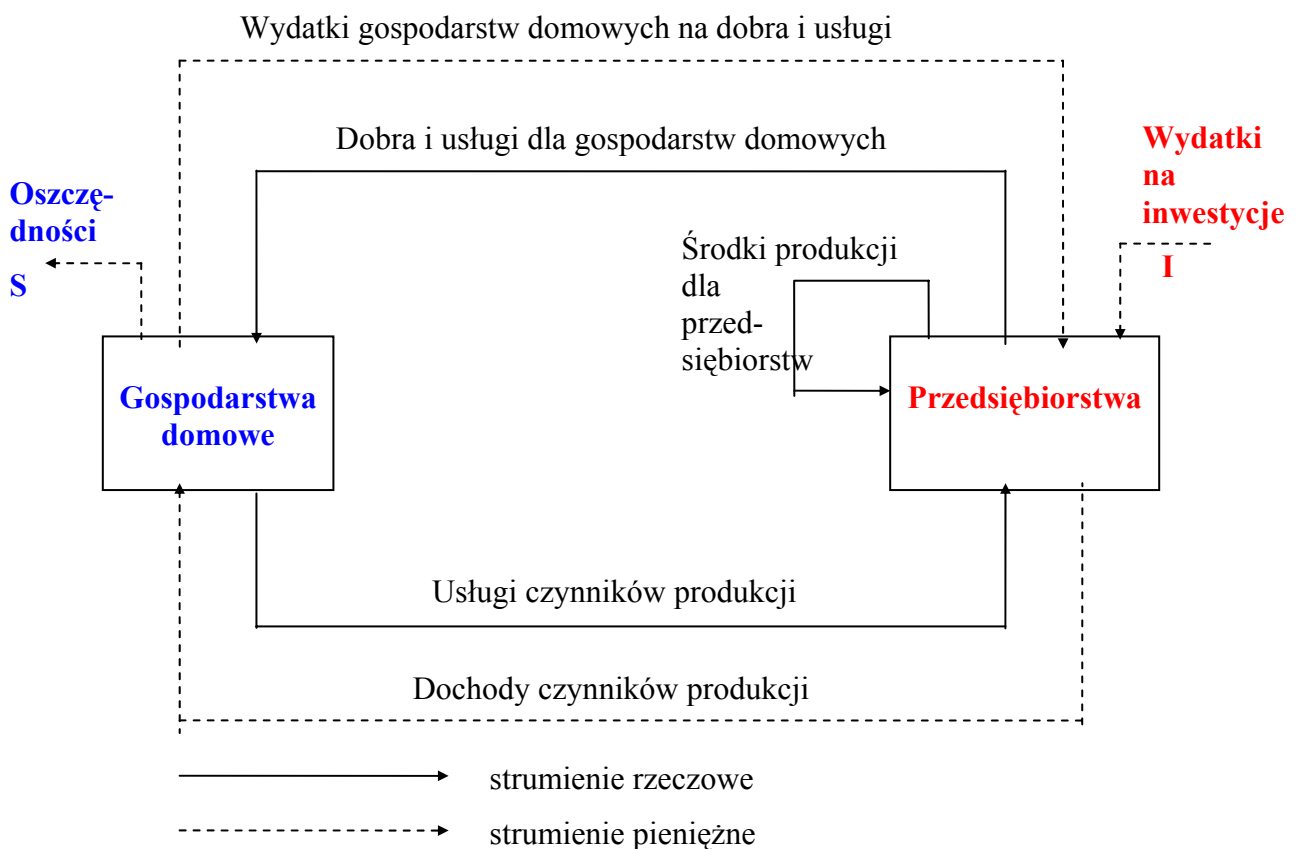
FUNKCJONOWANIE PODMIOTÓW W GOSPODARCE NARODOWEJ

1. GOSPODARKA NARODOWA JAKO SYSTEM

Struktura podmiotowa gospodarki narodowej

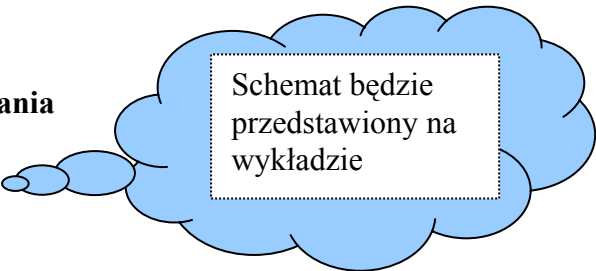
podmiot - określona forma organizacji, która podejmuje **samodzielne decyzje**, kierując się **własnym interesem** i związanym z tym **ryzykiem**

2. POWIĄZANIA MIĘDZY GŁÓWNYMI PODMIOTAMI W GOSPODARCE NARODOWEJ

Sektory instytucjonalne i ich wzajemne powiązania

Źródło: Mały Rocznik Statystyczny

Schemat będzie przedstawiony na wykładzie

3. PODMIOTY GOSPODARCZE:

- **gospodarstwo domowe**
- **przedsiębiorstwo**
- **gospodarstwo rolne**
- **państwo**
- **instytucje finansowe**
 - **banki**
 - **banki komercyjne**
 - **bank centralny (bank banków)**
 - **towarzystwa ubezpieczeniowe**
 - **gielda**

4. GOSPODARSTWO DOMOWE

gospodarstwo domowe - dobrowolny związek ludzi wspólnie zamieszkujących i podejmujących decyzje dotyczące sposobu zarabkowania i wydawania zarobionych pieniędzy

Funkcje, jakie spełnia gospodarstwo domowe:

- rola **konsumenta**
- rola **właściciela czynników produkcji**: pracy, kapitału, ziemi

Na **dochody gospodarstw domowych** składają się:

- **place**
- **transfery** z budżetu państwa (renty, emerytury, zasiłki)
- **dochody z** tytułu **własności kapitału** lub ziemi (procenty od oszczędności, zyski, dywidendy od akcji, renty z tytułu dzierżawienia ziemi).

Gospodarstwo domowe rozporządza nimi przeznaczając je na:

- **konsumpcję**
- **oszczędności**

W teorii ekonomii przyjmuje się założenie, że w decyzjach dotyczących wydatków konsumpcyjnych gospodarstwo domowe **maksymalizuje sumę użyteczności** (satysfakcji, zadowolenia) z zakupionych dóbr kierując się indywidualnymi preferencjami. W swoich decyzjach uwzględnia zarówno ceny poszczególnych dóbr konsumpcyjnych jak i ograniczenie finansowe budżetu domowego. → **teoria wyboru konsumenta**

5. PRZEDSIĘBIORSTWO

Przedsiębiorstwo - podmiot gospodarczy prowadzący na własny rachunek działalność produkcyjną lub usługową w celu osiągnięcia określonych korzyści.

Pełni rolę **producenta**: wykorzystuje czynniki produkcji do wytwarzania dóbr i usług, które następnie sprzedaje na rynku.

Maksymalizacja zysku jest głównym celem działalności przedsiębiorstwa. Nie jest on jedynym i decydującym czynnikiem w wielkich spółkach akcyjnych oraz w przedsiębiorstwach publicznych. Inne kryteria: interes społeczny, prestiż firmy, pozycja na rynku. Osłabienie motywu zysku wiąże się również z oddzieleniem zarządzania od własności kapitału.

Różne formy własności przedsiębiorstw:

Prywatna:

- **spółka akcyjna**

Charakterystyczne dla spółki akcyjnej jest posiadanie kapitału założycielskiego, który umożliwia wypuszczenie akcji, których sprzedaż na rynku kapitałowym prowadzi do powiększenia kapitału założycielskiego i umożliwia finansowanie inwestycji.

Akcjonariusze mają prawo do udziału w walnych zgromadzeniach, do wybierania władz spółki, decydowania o podziale zysku oraz do partycypacji w zysku w postaci dywidendy. Prawo głosu kształtuje się proporcjonalnie do liczby posiadanych akcji. Dlatego pakiet kontrolny umożliwia decydowanie o funkcjonowaniu i rozwoju przedsiębiorstwa.

- **akcje uprzywilejowane** - stała dywidenda wypłacana z zysku po opodatkowaniu niezależnie od sytuacji finansowej firmy, ewentualnie większa liczba głosów
- **akcje zwykłe** - dywidenda wypłacana po uregulowaniu pozostałych zobowiązań firmy (np. dywidend od akcji uprzywilejowanych, części zysku przeznaczonego na rozwój firmy)

Oddzielenie się zarządzania od własności kapitału, rola technostruktury korporacji

Inne formy własności:

- **państwowa** (najczęściej w takich dziedzinach jak komunikacja, łączność, energetyka, przemysł wydobywczy)
- **komunalna** - własność władz lokalnych (najczęściej w dziedzinach użyteczności publicznej, lokalna gospodarka komunalna)
- **samorządowa** (np. akcjonariat pracowniczy)
- **spółdzielcza** (najczęściej w rolnictwie, przemyśle spożywczym, handlu, w Polsce - również w budownictwie mieszkaniowym)

Rozwój form organizacyjnych przedsiębiorstw (proces koncentracji kapitału i produkcji)

- od jednoosobowych firm (właściciel jest jednocześnie zarządzającym) dominujących w okresie wczesnego kapitalizmu do olbrzymich międzynarodowych korporacji
- od doskonałej konkurencji do powstania monopolii

Proces fuzji (łączenia kapitałów przedsiębiorstw) rozpoczął się pod koniec XIXw.

holding - rodzaj spółki akcyjnej wielkich przedsiębiorstw lub/i banków, której zadaniem jest trzymanie (*to hold* - trzymać) akcji innych przedsiębiorstw w celu uzyskania nad nimi kontroli

koncern - tworzony drogą wykupu akcji innych przedsiębiorstw lub fuzji; w skład koncernu wchodzi odrębne pod względem prawnym przedsiębiorstwa działające pod wspólnym zarządem, charakteryzujące się powiązaniami pionowymi (np. koncern samochodowy obejmujący montownie, zakłady produkujące silniki, fabryki opon, stalownie, itp.)

6. GOSPODARSTWO ROLNE

Łączy w sobie cechy gospodarstwa domowego i przedsiębiorstwa.

7. PAŃSTWO. ROLA PAŃSTWA. POLITYKA GOSPODARCZA.

Ze względu na rolę rynku i państwa w gospodarce wyróżniamy:

- gospodarkę **nakazowo-rozdzielczą**
- gospodarkę mieszaną
- gospodarkę **wolnorynkową**

Rola państwa w gospodarce mieszanej

- państwo **kształtuje porządek prawny**, z którego wynikają prawa własności i funkcjonowania rynku
- państwo **wytwarza lub finansuje wytwarzanie dóbr publicznych** (np. obrona narodowa, bezpieczeństwo publiczne) oraz **zapewnia dostęp do dóbr społecznie pożądanых** (np. oświata, ochrona zdrowia)

- **dobro publiczne** - w przeciwieństwie do dobra prywatnego - jest to dobro, które będąc konsumowane przez jedną osobę, może być jednocześnie konsumowane przez innych ludzi
- **dobra społecznie pożądanе** - dobra, o których społeczeństwo sądzi, że powinny być konsumowane bez względu na poziom dochodów

- państwo zastępuje lub **wspomaga mechanizmy rynkowe w dziedzinie efektów zewnętrznych** (np. ochrona środowiska, popieranie postępu naukowo-technicznego)

- **efekty zewnętrzne** - konsekwencje decyzji lub działalności jednych podmiotów gospodarczych, wpływające na inne, a nie odzwierciedlane w pełni przez ceny rynkowe

- państwo **dokonuje płatności transferowych**

- **płatności transferowe** - wypłaty, w zamian za które nie są świadczone żadne usługi (np. zasiłki dla bezrobotnych, inne zasiłki socjalne, stypendia)

- państwo **nakłada podatki**
- państwo **kupuje i sprzedaje produkty** i usługi

- państwo **jest właścicielem** niektórych **przedsiębiorstw** (w takich dziedzinach jak np. telekomunikacja, energetyka, transport)
- państwo **prowadzi politykę ekonomiczną**

POLITYKA MAKROEKONOMICZNA - polityka państwa i banku centralnego

- przy wykorzystaniu dostępnych **instrumentów**
- w celu wspierania wysokiego i stabilnego poziomu zatrudnienia, produkcji (wzrostu gospodarczego) i stabilnego poziomu cen (**3 cele**: walka z **bezrobociem**, przyspieszenie dynamiki **PKB**, ograniczenie **inflacji**)

Można wyróżnić:

- **politykę fiskalną** (określaną również mianem polityki budżetowej)
- **politykę monetarną** (pieniężną)
- **dochodową**

INSTRUMENTY POLITYKI MAKROEKONOMICZNEJ:

w zakresie polityki fiskalnej:

- po stronie wpływów budżetu państwa:
 - stopy **podatków bezpośrednich**:
 - **podatków dochodowych od przedsiębiorstw CIT)**
 - **podatków dochodowych od ludności (PIT)**
 - stopy **podatków pośrednich**:
 - **podatków obrotowych**
 - **podatku VAT** (*Value Added Tax*)
 - **akcyzy**
 - **ulgi podatkowe**

- **stawki celne**
- po stronie wydatków budżetu państwa:
 - **inwestycje publiczne**
 - **wydatki bieżące** na funkcjonowanie sektora usług publicznych : administracji państwowej, sądownictwa, wojska i policji, edukacji, nauki, ochrony zdrowia, kultury i sztuki, itp.
 - **place dla pracowników sfery budżetowej**
 - **zatrudnienie w sferze budżetowej**
 - **transfery socjalne** (renty, emerytury, zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki socjalne, stypendia)
 - **dotacje**

w zakresie polityki monetarnej:

- **podaż pieniądza**
- **stopa procentowa**
- **stopa rezerw obowiązkowych**
- **operacje otwartego rynku**
- **kurs walutowy**

INTERWENCJONIZM PAŃSTWOWY - koncepcja J.M.Keynesa

Funkcje państwa:

- **alokacyjna**
- **redystrybucyjna**
- **stabilizacyjna**

8. INSTYTUCJE FINANSOWE

- **banki**
- **towarzystwa ubezpieczeniowe**
- **gielda**

Banki:

- **banki komercyjne**

Funkcje:

- gromadzenie wolnych czasowo środków pieniężnych przedsiębiorstw i instytucji oraz oszczędności ludności
- udzielanie kredytów podmiotom gospodarczym

- **bank centralny**

Ustanawia stopę procentową, minimalny poziom rezerw obowiązkowych, kurs wymiany, kształtuje podaż pieniądza w gospodarce.

Cele polityki makroekonomicznej banku centralnego:

1. hamowanie inflacji2. wpływanie na przebieg cyklu koniunkturalnego

Gielda - rynek papierów wartościowych:

- **obligacje** - papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu stanowiące formę kredytu udzielanego przez nabywcę jej eminentowi
- **akcje** - papiery wartościowe świadczące o udziale ich posiadacza w kapitale S.A.
- **opcje call** - kontrakty dające prawo do zakupu określonej liczby akcji po ustalonej cenie w ustalonym terminie
- **opcje put** - kontrakty dające prawo do sprzedaży określonej liczby akcji po ustalonej cenie w ustalonym terminie

9. STRUKTURA GOSPODARKI NARODOWEJ

Struktury:

- struktura podmiotowa
- struktura własnościowa
- struktura produkcji
- struktura zatrudnienia i kwalifikacji
- struktura stosowanych technologii

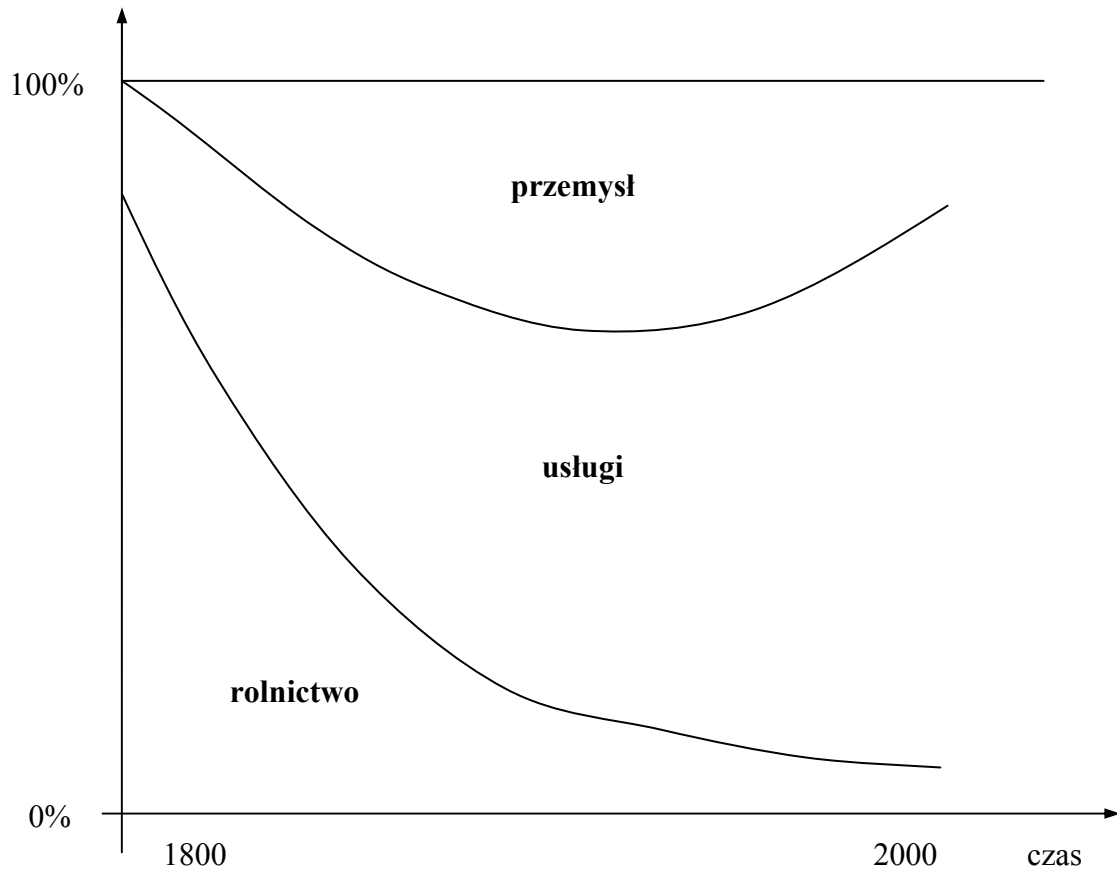
Czynniki zmian strukturalnych w gospodarce:

- postęp techniczny
- mechanizm rynkowy
- polityka ekonomiczna państwa

Trendy zmian w sektorowej strukturze zatrudnienia i produkcji:

- zmniejszenie udziału rolnictwa
- wzrost udziału przemysłu (industrializacja) w wyniku rewolucji przemysłowej, a następnie stopniowy spadek udziału przemysłu na rzecz usług
- wzrost udziału usług

TRENDY ZMIAN W SEKTOROWEJ STRUKTURZE ZATRUDNIENIA

Źródło: Makro- i mikroekonomia dla inżynierów, S. Marciniak (red.)

Zmiany w strukturze produkcji i zatrudnienia w wybranych krajach

	Udział w PKB (%)			Udział w zatrudnieniu (%)		
	Polska	USA	Węgry	Polska	USA	Węgry
1965						
Rolnictwo		3,4		48	6,5	39
Przemysł		38		29	35	34
Usługi		58,6		23	58,5	27
1980						
Rolnictwo		3		30	3,7	22
Przemysł		34		38	28,4	41,4
Usługi		63		32	67,9	36,6
1995						
Rolnictwo	6,4	2	6	19,1	3	15,3
Przemysł	34,4	26	28	38,1	24,3	39,7
Usługi	59,2	72	66	42,8	72,7	45

Źródło: Roczniki Statystyczne, dział „Przegląd międzynarodowy”, według klasyfikacji ISIC (*Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Rodzajów Działalności Gospodarczej*)

Uwagi: Do rolnictwa doliczono rybołówstwo i leśnictwo; do przemysłu – budownictwo.

Zmiany w strukturze własnościowej w Polsce

	Udział w zatrudnieniu (%)		Udział w majątku produkcyjnym (%)	
	sektor publiczny	sektor prywatny	sektor publiczny	sektor prywatny
1990	52,1	47,9	65,3	34,7
1995	37,2	62,8	59,7	40,3
2000	26,3	73,7	51,4	48,6
2001	25,2	74,8	45,8	54,2

Źródło: Roczniki Statystyczne GUS, Działy: Rynek pracy, Środki trwałe.